

УДК 346.2

Дарія Опришко,аспірантка кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

НАУКОВИЙ ПАРК АБО КОРПОРАЦІЯ «НАУКОВИЙ ПАРК» — ПІДХОДИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ*

Стаття присвячена аналізу законодавства України, що регулює створення та діяльність наукових парків, зокрема правомірність їх заснування у вигляді корпорацій. В ній досліджуються позиції науковців і органів державної влади України щодо суб'єктного складу договірних об'єднань підприємств, а також аналізуються можливі першопричини створення наукових парків у вигляді корпорацій. У висновках висловлюються пропозиції щодо вдосконалення законодавства України із зазначених питань.

Ключові слова: науковий парк, корпорація, асоціація, підприємство, узгоджені дії, концентрація.

Технологічний прогрес веде до дедалі тіснішого взаємозв'язку освіти, науки та бізнесу. Така взаємодія є вигідною для всіх — науковці отримують належні умови і ресурси для розвитку певної галузі знань (наприклад, дорогі прилади, обладнання тощо), освітяни надають актуальні знання студентам, а бізнес отримує підготовлених спеціалістів, готових втілювати нові ідеї в життя. Як наслідок, зростає рівень інформаційних технологій, медицини, біо- та нанотехнологій тощо.

Держава теж отримує великі переваги від такої співпраці. Економісти зазначають, що в умовах сьогодення основу успіху у збільшенні конкурентоспроможності країни становить переорієнтація її промислових підприємств на інвестиційно-інноваційний розвиток [1]. Ця точка зору підтримується й іншими вченими, які вважають, що в більш вигідному становищі знаходяться ті країни, які будують свій економічний розвиток на інноваціях та знаннях, зокрема Швейцарія, Сполучені Штати Америки, Сінгапур, Швеція, Данія [2].

Найчастіше, коли йдеться про успішну розробку інновацій, згадуються приклади так званих «наукових парків», «технополісів», «бізнес-інкубаторів» тощо. Одним із найвідоміших прикладів є, звичайно, Силіконова долина в Сполучених Штатах Америки, створена на базі Стендфордського університету [3]. Однак це — не

єдиний приклад успішної співпраці науки і підприємництва за участю університетів.

В Європі розвиток наукових парків припав на початок 70-х років ХХ ст. Перші з них з'явилися в Шотландії, Англії, Бельгії та Франції [4]. На сьогоднішній день існує велика кількість таких організацій. За даними ЮНЕСКО в європейських країнах їх нараховується близько 127 одиниць [5]. Найбільш відомими з них є науковий парк Кембріджа, науковий парк Оксфорда, технопарк Аусбурга SIGMA [6—8] тощо.

Для того щоб спільна робота освіти, науки і бізнесу була плідною, необхідні не тільки матеріальні та інтелектуальні ресурси сторін, а й забезпечення державою належної правової бази і, перш за все, визначення форми, в якій така співпраця має проводитись.

Метою цієї статті є аналіз нормативно-правових актів України, які регулюють відносини у сфері діяльності наукових парків, зокрема правомірність їх створення у вигляді корпорацій, а також надання відповідних пропозицій щодо удосконалення українського законодавства.

Суспільним відносинам, пов'язаним з розвитком інновацій та технологій, присвячено багато наукових праць. Проблеми розвитку цієї галузі вивчаються юристами, економістами, філософами та педагогами. До науковців, праці яких присвяче-

* Рекомендовано до друку кафедрою правового регулювання економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

ні вказаним питанням, належать Б. Григоров, П. Ю. Саух, А. О. Іншакова та інші [9—11]. Відносини, пов'язані зі створенням та діяльністю об'єднань підприємств, теж не залишаються поза увагою наукової спільноти. Вони досліджувались такими вченими, як С. М. Грудницька, В. О. Джуринський, І. В. Бейцун та ін. [12—14]. Разом із цим, потребують більш глибокого дослідження питання, пов'язані з організаційно-правовими формами, в яких створюються наукові парки, оскільки вони не повною мірою визначені чинним законодавством України та висвітлені в працях науковців.

Створення сучасної інфраструктури науки, системи інформаційного забезпечення наукової і науково-технічної діяльності, інтеграція освіти, науки і виробництва є завданнями, які стоять перед Україною, і виконання яких вона має забезпечити [15].

Цілі, для яких створюються наукові парки, можливості, які вони надають, та роль, яку вони грають у суспільних відносинах, свідчать про великий потенціал таких суб'єктів для розвитку держави, що доводить і досвід провідних країн світу. Це дає нам підстави стверджувати, що така форма взаємодії науки, освіти і бізнесу становить один з найефективніших способів досягнення Україною зазначеної мети.

Основними нормативно-правовими актами України, що регулюють відносини, пов'язані з науковими парками, є Господарський кодекс України від 16.01.2003 р., Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., Закон України «Про наукові парки» від 25.06.2009 р. № 1563-VI, Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-XII, Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV тощо.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про наукові парки» під науковим парком розуміється юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проєктів наукового парку.

В Україні цей суб'єкт нерідко ототожнюється з корпорацією. Про це свідчить інформація, що міститься в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб і фізичних осіб—підприємців [16]. Так, станом

на травень 2013 р. в Україні зареєстровано 8 наукових парків, які можна поділити на три види:

— створені як товариство з обмеженою відповідальністю (товариство з обмеженою відповідальністю «Науковий парк «Аерокосмічні інноваційні технології» і товариство з обмеженою відповідальністю «Науковий парк Київського національного економічного університету»);

— створені як корпорації (корпорація «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля», корпорація «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка», корпорація «Науковий парк «Київська політехніка»);

— створені як, власне, наукові парки (Науковий парк «ФЕД», Науковий парк «Наукоград-Харків», Науковий парк «Радіоелектроніка та інформатика»).

Наведена інформація свідчить про неоднакове застосування норм законодавства України.

При цьому варто підкреслити, що визначеність у питанні організаційно-правової форми юридичної особи має практичне значення. Створення суб'єкта у формі, що не відповідає закону, може мати для нього вкрай негативні наслідки (наприклад, відмову в державній реєстрації, пред'явлення до юридичної особи позову про визнання її установчих документів недійсними тощо).

Так, у 2009 р. Окружний адміністративний суд м. Києва своєю постановою визнав недійсною державну реєстрацію юридичної особи «Об'єднання професіональних футбольних клубів України «Прем'єр-Ліга» і прийняв рішення про її припинення шляхом ліквідації. Однією з основних причин такого рішення стало те, що вказане Об'єднання створене в організаційно-правовій формі, яка не відповідає закону [17].

Окрім негативних для юридичної особи наслідків, існує й інша проблема. Вона пов'язана з неоднаковим підходом органів державної влади до визначення характеру дій, в результаті яких створюються корпорації та наукові парки. Поява такої практики «розмиває» критерії поділу об'єднань підприємств і розуміння їх правової природи.

У 2006 р. Антимонопольний комітет України з метою забезпечення однакових підходів до оцінки узгоджених дій у вигляді створення об'єднань надав відповідні рекомендаційні роз'яснення. В них він закріпив, що, як правило, створення гос-

подарських асоціацій розглядається як узгоджені дії, а корпорацій — як концентрація [18].

Іноді в практиці Антимонопольного комітету України зустрічаються випадки неоднакового застосування цих рекомендацій. Так, наприклад, Комітет надав дозвіл на узгоджені дії у вигляді створення корпорації «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка» [19]. Правомірність такого рішення викликає сумніви через декілька причин. Перш за все, через суб'єктний склад цього об'єднання.

Відповідно до ст. 120 Господарського кодексу України корпорація створюється внаслідок консолідації виключно підприємств. Якщо розглянути склад засновників (учасників) корпорації «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка», то можна побачити, що лише двоє із них є державними підприємствами, інші ж належать до вищих навчальних закладів, установ та організацій [20—22].

Слід враховувати, що не кожна юридична особа є підприємством [23]. Однак у деяких нормативно-правових актах України [24], а також в юридичній науці [25] поняття «підприємство» (як суб'єкт суспільних відносин) тлумачиться більш широко — під ним розуміється будь-яка юридична особа.

Позицію Антимонопольного комітету України в цьому питанні можна пояснити нормами ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. № 2210-III, які визначають поняття «об'єднання» загалом і включають до його учасників як юридичних, так і фізичних осіб.

Оскільки господарська асоціація та корпорація є різновидами договірних об'єднань підприємств, це дозволяє нам провести аналогію в питанні їх суб'єктного складу і зробити висновок, що учасником останньої теж може бути будь-яка юридична особа. Разом із цим, у законодавстві України відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, який містить відповідні роз'яснення щодо корпорації. Таким чином, виникають сумніви стосовно відповідності суб'єктного складу корпорації «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка» правовим нормам України.

Другою причиною сумнівів у правомірності такого рішення Антимонопольного комітету України є те, що вид дій, на які він надав свій дозвіл, не відповідає орга-

нізаційно-правовій формі, набутій об'єднанням.

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про захист економічної конкуренції», одним із видів узгоджених дій є створення об'єднання, метою чи наслідком діяльності якого є координація конкурентної поведінки між його засновниками або між ними та новоствореним суб'єктом господарювання, або вступ до такого об'єднання.

Натомість однією з ознак концентрації є наявність у створеному суб'єкті господарювання відносин контролю. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції», контроль — це вирішальний вплив однієї чи декількох пов'язаних юридичних та/або фізичних осіб на господарську діяльність суб'єкта господарювання чи його частини.

У цьому полягає основоположна різниця між узгодженими діями та концентрацією, відтак між асоціацією (в якій забороняється здійснювати такий вплив) та корпорацією. Наявність в останній відносин контролю закріплена і в законодавстві України (ч. 3 ст. 120 Господарського кодексу України).

Таким чином, надаючи «Науковому парку Київський університет імені Тараса Шевченка» дозвіл на узгоджені дії, Антимонопольний комітет України, фактично, заборонив його учасникам делегувати окремі повноваження централізованого регулювання діяльності кожного з них органам управління цього об'єднання. А це суперечить вищезазначеним положенням Господарського кодексу України, Закону України «Про захист економічної конкуренції», нормативно-правовим актам та роз'ясненням самого Антимонопольного комітету України.

Важливо підкреслити, що, незважаючи на те, що корпорація і науковий парк мають ряд спільних ознак, вони є самостійними різновидами юридичної особи. Саме тому ми вважаємо за необхідне проаналізувати історію виникнення наукових парків у вигляді корпорації.

Причини появи такої практики вбачаються в нормах ст. 1 Закону України від 22.12.2006 р. № 523-V «Про науковий парк «Київська політехніка», які визначають, що науковий парк — це договірне об'єднання суб'єктів господарювання, створене з метою організації, координації та контролю процесу виконання проектів наукового парку.

На момент прийняття цього норматив-

но-правового акта законодавство України не передбачало такої організаційно-правової форми. Більше того, в зауваженнях юридичного департаменту Головного юридичного управління Верховної Ради України до проекту вказаного Закону науковий парк розглядається як договірне об'єднання суб'єктів господарювання — підприємницьке товариство [26].

Враховуючи відсутність поділу об'єднань підприємств на комерційні та неприбуткові, а також те, що найбільш близькими до законодавчого визначення наукового парку були господарська асоціація та корпорація — різновиди договірного об'єднання підприємств, можна припустити, що саме ці фактори стали причиною появи корпорації «Науковий парк «Київська політехніка»».

Варто звернути увагу на важливий момент: вказаним законом визначається, що науковий парк створюється як договірне об'єднання суб'єктів господарювання, тобто передбачається участь у ньому вищих навчальних закладів, наукових установ, інших організацій, а також, по-суті, фізичних осіб—підприємців. У цьому полягає, на наш погляд, одна з відмінних ознак наукового парку та корпорації.

Закон України «Про наукові парки», прийнятий після заснування наукового парку «Київська політехніка», не містить норми щодо створення наукового парку у вигляді договірного об'єднання суб'єктів господарювання, а лише закріплює, що він є юридичною особою [27].

Аналіз Закону України «Про наукові парки» дозволяє зробити висновок, що в українському законодавстві передбачена нова організаційно-правова форма юридичної особи — науковий парк. Зокрема цим Законом визначаються такі організаційні засади його утворення та діяльності, як мета, функції, установчі документи, статус його засновників, органів управління, пріоритетні напрями і обмеження в його діяльності тощо.

На сьогоднішній день такий різновид суб'єкта господарювання не визначений в Державному класифікаторі України («Класифікація організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2004»), тому він має класифікуватися як «інші організаційно-правові форми» (п. 3.8.6).

З метою систематизації та більш точного віддзеркалення статистичних даних пропонується внести зміни до вказаного класифікатора і визначити «науковий

парк» як одну з організаційно-правових форм об'єднань суб'єктів господарювання.

Повертаючись до проблеми суб'єктного складу корпорації варто зазначити наступне. Умови, за якими здійснюється господарювання в Україні, значно змінилися не тільки з моменту набуття державної незалежності, а й за останні 10 років. За цей час до Господарського кодексу України не вносилося майже ніяких змін із питань регулювання відносин за участю договірних об'єднань підприємств, у тому числі щодо їх суб'єктного складу. Можна констатувати, що норми вказаного Кодексу є дещо застарілими. Обмеження кола засновників (учасників) цих об'єднань лише підприємствами значно звужує їх можливості. Підтвердження такої думки можна знайти в підході Антимонопольного комітету України до визначення складу господарської асоціації, а також в юридичній науці України.

Тому ми пропонуємо розширити коло засновників і учасників (членів) договірних об'єднань підприємств і надати це право всім юридичним особам.

Внесення таких змін потребує відповідного узгодження з назвою глави 12 Господарського кодексу України. Відтак, на нашу думку, існує потреба в поширенні сфери її дії на всі об'єднання суб'єктів господарювання—юридичних осіб, а не тільки на об'єднання підприємств. На необхідність таких змін неодноразово зверталася увага науковців, у тому числі В. О. Джурицьким [28].

Отже, можна зробити такі висновки та пропозиції.

1. При наданні дозволу на узгоджені дії у вигляді корпорації «науковий парк» його учасникам, фактично, забороняється делегувати окремі повноваження централізованого регулювання діяльності кожного з них органам управління цього об'єднання, що не відповідає нормативно-правовим актам України.

2. Існує потреба вдосконалення законодавства України в частині суб'єктного складу договірних об'єднань підприємств. Ми пропонуємо надати право бути засновником (учасником) господарської асоціації та корпорації всім суб'єктам господарювання—юридичним особам.

3. З метою усунення законодавчих колізій вважаємо доцільним внести ряд змін до законодавства України, зокрема:

— викласти назву глави 12 Господарського кодексу України як «Господарські об'єднання»;

— доповнити п. 3.5 розділу 3 Державного класифікатора України («Класифікація організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2004») наступною нормою:

«науковий парк — це юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання

проектів наукового парку (Закон України «Про наукові парки», ст. 1)».

Ці зміни, на нашу думку, допоможуть узгодити між собою норми законодавства України, систематизувати та більш точно відобразити статистичні дані в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб—підприємців, а також в Єдиному державному реєстрі організаційно-правових форм суб'єктів господарювання.

ПРИМІТКИ

1. Теліженко О. М. Прогнозування прибутковості капіталу як передумова формування інвестиційної стратегії промислових підприємств / О. М. Теліженко, Ю. О. Мирошніченко // Інвестиції: практика і досвід. — 2011. — № 1. — С. 5.

2. Григор О. О. Аналіз кластерної політики країн Європейського Союзу та її вплив на інноваційний потенціал країни / О. О. Григор // Інвестиції: практика і досвід. — 2010. — № 21. — С. 54.

3. Офіційний сайт дослідницького парку Стендфорда [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://lbre.stanford.edu/realestate/research_park.

4. Офіційний сайт Асоціації університетських дослідницьких парків [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://aurgr.org/about/parks3.php>.

5. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/science-technology/university-industry-partnerships/science-parks-around-the-world/science-parks-in-europe/>.

6. Офіційний сайт наукового парку Кембріджа [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.cambridgesciencepark.co.uk/>.

7. Офіційний сайт наукового парку Оксфорда [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.oxfordsp.com/>.

8. Офіційний сайт технопарку Аусбурга SIGMA [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.sigma-technopark-augsburg.de/daten_und_fakten.html.

9. Гриньов Б. В. Інноваційна та науково-технічна сфера України: Innovations, Science and Technology of Ukraine : монографія / Б. В. Гриньов, Д. В. Чеберкус, В. С. Шовкалюк [та ін.] ; за заг. ред. Б. В. Гриньова. — К. : НТУУ «КПІ» ВПІ-ВПК «ПОЛІТЕХНІКА», 2012. — 88 с.

10. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. — Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2011. — 444 с.

11. Ишакова А. О. «Высокие технологии» частноправового регулирования наноиндустриализации / А. О. Ишакова. — М. : Юрлитинформ, 2013. — 160 с.

12. Грудницкая С. Н. Правовой статус объединений предприятий в промышленности : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / Светлана Николаевна Грудницкая. — Д., 1996. — 216 с.

13. Джури́нський В. О. Правове становище господарських об'єднань в Україні : монографія / В. О. Джури́нський. — К. : Юринком Інтер, 2010. — 224 с.

14. Бейцун І. В. Об'єднання юридичних осіб в цивільному праві: порівняльно-правовий аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Ірина Валеріївна Бейцун. — К., 2006. — 18 с.

15. Стаття 31 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-ХІІ (станом на 05.12.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 12. — Ст. 165.

16. Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб—підприємців : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://irc.gov.ua>.

17. Постанова Окружного адміністративного суду м. Києва від 06.07.2009 р. у справі № 2а-6291/09/2670 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/9626777>.

18. Пункт 3 Рекомендаційних роз'яснень щодо оцінки відповідності узгоджених дій у вигляді створення об'єднань законодавству України про захист економічної конкуренції Антимоно-

польного комітету України від 30.11.2006 р. № 3-pp [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article;jsessionid=4AB3594509409F99A237B1256E53AD30?art_id=110412&cat_id=143998.

19. Офіційний сайт Антимонопольного комітету України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article?art_id=197235&cat_id=42188&search_param=корпорації+%22Науковий+парк+%22Київський+університет+імені+Тараса+Шевченка%22&searchForum=1&searchDocarch=1&searchPublishing=.

20. Офіційний сайт Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.univ.kiev.ua/ua/geninf/statut/>.

21. Офіційний сайт Національного університету харчових технологій [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nuft.in.ua/ua/about_us.

22. Офіційний сайт Управління справами Національної академії наук України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.usnan.org.ua/ua/organization/index.html?setActiveOrganization>.

23. Стаття 55 Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. (станом на 03.02.2013 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18, № 19—20, № 21—22. — Ст. 144.

24. Пункт 4.2 Типових вимог до створення господарської асоціації для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на її створення : розпорядження Антимонопольного комітету України від 30.11.2006 р. № 511-р (станом на 03.02.2012 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0061-07/conv>.

25. Грудницькая С. Н. Знач. праця. — С. 91.

26. Зауваження юридичного департаменту Головного юридичного управління Верховної Ради України до проекту Закону «Про науковий парк «Київська політехніка» (реєстраційний номер № 0928 від 25.05.2006 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=27375.

27. Закон України «Про наукові парки» від 25.06.2009 р. № 1563-VI (станом на 05.12.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 51. — Ст. 757.

28. Джуринський В. О. Знач. праця — С. 30.

Опрышко Дария. Научный парк или корпорация «научный парк» — подходы и предложения.

Статья посвящена анализу законодательства Украины, которое регулирует создание и деятельность научных парков, в том числе правомерность их учреждения в виде корпораций. В ней исследуются позиции ученых и органов государственной власти Украины относительно субъектного состава договорных объединений предприятий, а также анализируются возможные первопричины создания научных парков в виде корпораций. В выводах излагаются предложения касательно усовершенствования законодательства Украины по упомянутым вопросам.

Ключевые слова: научный парк, корпорация, ассоциация, предприятие, согласованные действия, концентрация.

Opryshko Dariia. Science park or corporation «science park» — approaches and suggestions.

The article is dedicated to analysis of Ukrainian legislation aimed on regulation of setting up and functioning of science parks, including eligibility for their establishment in the form of corporations. There is an investigation of approaches of scientists and state bodies of Ukraine regarding subject structure of contract-based union of enterprises and there is also an analysis of possible reasons of setting up science parks in the form of corporation. In conclusions there are suggestions regarding improvement of legislation of Ukraine on abovementioned questions.

Key words: science park, corporation, association, enterprise, concerted actions, concentration.